

Maatschappelijk regeerakkoord

Agenda voor een groen en gezond Nederland

Natuurmonumenten

Inhoud

Voorwoord	3
1 Landschap	6
Typisch Nederlands: het landschap waar je je goed in voelt	7
2 Landbouw en voedselvoorziening	10
Typisch Nederlands: volhoudbare landbouw, gezond voedsel	11
3 Natuur en biodiversiteit	14
Typisch Nederlands: koester het natuurlijk kapitaal	15
4 Klimaat en water	18
Typisch Nederlands: de natuur als bondgenoot bij klimaat- en wateropgaven	19
5 Participatie	22
Typisch Nederlands: stimuleer de maatschappelijke energie	23

Voorwoord

Geachte (in)formateur, geacht toekomstig kabinet,

We leven in een fantastisch land. Nooit in de geschiedenis en nergens op aarde was de welvaart zo hoog als in Nederland anno 2017. De kwaliteit van onze gezondheidszorg, ons onderwijs, onze veiligheid, rechtsstaat, koopkracht en sociale cohesie... In alle rankings behoort Nederland tot de wereldwijde kopgroep. Dat geeft reden tot optimisme en vertrouwen.

Daar zijn we niet vanzelf gekomen. *God made the Earth, but the Dutch made Holland.* Door de eeuwen heen kenmerkte onze volksaard zich door precies dat optimisme en vertrouwen. Een natie van wereldreizigers, handelaren, wetenschappers en waterbouwers; altijd op zoek naar nieuwe wegen. Het zit in ons DNA en maakt Nederland tot het fascinerende land dat we zijn. En precies in die traditie van vooruitgangsgeloof werd Natuurmonumenten

Marc van den Tweel

112 jaar geleden opgericht. Vanuit de overtuiging dat behoud van bestaande kwaliteiten en de ontwikkeling van nieuwe waarden uitstekend samen gaan. In de woorden van onze oprichter Jac. P. Thijssen: 'Wanhoop nooit aan vooruitgang!'.

En we staan voor uitdagingen. Klimaatverandering en geopolitieke instabiliteit plaatsen ons land voor grote opgaven. Maar ook binnen onze eigen grenzen staan we voor verstrekkende keuzes. Met 17 miljoen landgenoten die allemaal aangenaam willen wonen, werken, recreëren, in hun energiebehoefte voorzien en gezond en lekker voedsel eten, wordt de vraag hoe we omgaan met onze 34.000 vierkante kilometer landoppervlak steeds urgenter. In de politieke realiteit van alledag lijken die vragen soms minder dringend, maar dat zijn ze niet. Hoe houden we onze landschappen mooi onder de toenemende ruimtedruk? Hoe houden we onze leefomgeving gezond onder het intensieve gebruik ervan? Hoe gaan we om met de 35.000 soorten planten en dieren waarmee we ons kluitje op de aarde delen?

Dat gaat niet vanzelf goed. Door decennialang natuurbeleid nemen planten en dieren in natuurgebieden weer voorzichtig toe, maar daarbuiten dreigen veel soorten alsnog te verdwijnen. Mooie landschappen staan onder druk. Bebouwing, infrastructuur en intensivering in de landbouw eisen hun tol. Wettelijke normen voor de kwaliteit van lucht, water en bodem worden nog te vaak overschreden. Langzaam maar zeker kleurt ons prachtige land

steeds grijzer. Maar zo ver hoeft het niet te komen. En zover willen we het niet laten komen. Daarom presenteren we met een groot aantal maatschappelijke partners deze Agenda voor een groen en gezond Nederland!

In deze agenda doen we voorstellen voor een offensief natuur- en landschapsbeleid. Het is een 'inclusief offensief': belangen van landbouw, bedrijfsleven, recreatie, waterveiligheid en burgers maken er gelijkwaardig deel van uit. Te lang hebben we in Nederland beleid bepaald met de ruggen naar elkaar toe; denkend en handelend vanuit schijnbare – maar onterechte – tegenstellingen: boeren versus natuurbeschermers, economie versus ecologie, behoud versus ontwikkeling. Dat is een doodlopende weg. We zijn eruit: we doen het liever samen. En we roepen u van harte op om aan te sluiten. Om samen met ons te werken aan breed gedeelde wensen zoals:

- Versneld verbinden van natuurgebieden in het Natuurnetwerk Nederland zodat dit in 2027 gereed is;
- Investeren in natuurinclusieve landbouw met aandacht voor weidevogels, leefomgeving en milieu, waarbij agrariërs een eerlijke vergoeding krijgen voor de maatschappelijke diensten die zij leveren;
- Realiseren van de hele Marker Wadden zodat het Marker- en IJsselmeer schoner, robuuster en beter beleefbaar wordt;
- Beschermen van de mooie Nederlandse landschappen waar zoveel mensen van houden.

Met deze Agenda doen wij u een handreiking. We hebben hem opgesteld als een 'thematisch regeerakkoord'. En het is niet zomaar een regeerakkoord. Het is een akkoord dat is opgesteld door een breed palet aan maatschappelijke organisaties. Een groot aantal partijen heeft de handen ineengeslagen. Samen presenteren we 25 concrete voorstellen die deze kabinetsperiode gerealiseerd kunnen worden. En daarbij blijven we zelf niet langs de zijlijn staan. Op tal van initiatieven zal Natuurmonumenten zich de komende jaren, samen met maatschappelijke partners, inspannen om ons land groener en gezonder te maken. Maar dat lukt ons niet als de overheid niet meedoet. De overheid is en blijft immers verantwoordelijk voor zaken van publiek belang; voor een gezonde leefomgeving, een veerkrachtige natuur en een vitaal buitengebied. Wij staan klaar om Nederland in de komende jaren groener en gezonder te maken. Doet u mee?

Met vriendelijke groet,

Marc van den Tweel
Algemeen directeur Vereniging Natuurmonumenten

Voetnoot: Natuurmonumenten is verheugd met de betrokkenheid van maatschappelijke partners bij het maatschappelijk regeerakkoord. Deze partners onderschrijven het betreffende hoofdstuk waarbij zij vermeld staan.

1 Landschap

Typisch Nederlands: het landschap waar je je goed in voelt

Het is een basisbehoefte van iedereen: een mooi, herkenbaar, groen landschap. Een landschap dat je misschien nog van vroeger kent. Waar je je op je gemak voelt, tot rust komt, nieuwe energie krijgt. Juist in ons land, waar we de ruimte zo intensief moeten benutten: woningen voor iedereen, kantoren, bedrijventerreinen, wegen, landbouwgrond, zonnepanelen, windmolens. Juist nu hebben we behoefte aan typisch Nederlandse landschappen: de duinen, de beekdalen, het weidse veenweidegebied, de stoere rivierdelta, het intieme coulissenlandschap. Als we onszelf dit soort hartverwarmende landschappen gunnen, dan blijven we het gelukkigste volk ter wereld in een van de volste landen ter wereld.

Dit stellen wij voor:

1. Landschappen vragen om leiderschap en commitment. Zonder dat wordt het Nederlandse landschap een rommeltje. Daarom verankert het Rijk in de nieuwe Nationale Omgevingsvisie het belang van de Nederlandse landschappen en verankert het instrument van de groene contouren om dat belang veilig te stellen. Zo houden we het intensieve én het rustgevende ruimtegebruik in balans.

2. We kunnen niet alles houden zoals het is en dat hoeft ook niet. Nederland staat wereldwijd bekend om haar traditie van landschapsontwikkeling (denk aan de polders en de Deltawerken). Die traditie zetten we voort: het landschap wordt, voor alle overheden, het uitgangspunt bij alle grote ruimtelijke opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en de bescherming tegen overstromingen. Daar waar nieuwe gebruiksfuncties aan het landschap worden toegevoegd, zoals infrastructurele werken, ontstaat landschappelijke winst door zorgvuldige inpassing.

3. Onze iconische natuurgebieden behoren tot ons nationaal erfgoed. Deze gebieden worden internationaal op de kaart gezet in zogenaamde Nationale Parken van Wereldklasse. In deze parken worden natuur- en landschapswaarden versterkt, de economische meerwaarde geoptimaliseerd, en zijn de belevingsmogelijkheden van topkwaliteit. Provincies wijzen karakteristieke provinciale landschappen aan die provinciale bescherming krijgen. De Omgevingswet biedt die mogelijkheid, het Rijk stimuleert het. Nederlanders hebben er behoefte aan. In alle delen van het land.

4. De meeste Nederlanders wonen in de stad, te midden van de drukte. Daarom trekken we het landschap de stad in, met parken en groene corridors. Investerings in het stedelijke landschap kunnen een grote rol spelen bij het oplossen van actuele vraagstukken zoals hittestress en wateroverlast. We maken de weg vrij naar het landschap buiten de stad, met meer wandel- en fietspaden. Gemeenten, projectontwikkelaars, bedrijven, natuurbeheerders, waterschappen, boeren, zorgverzekeraars en bewoners nemen samen het initiatief. Voor ons welbevinden. Voor onze gezondheid. Omdat buitenlucht gelukkig maakt.

5. "Het Nederlandse landschap is te vondeling gelegd." Een treffende omschrijving van de situatie waarin het landschap nu verkeert: het Rijk heeft zich teruggetrokken uit de actieve regierol, onder de noemer van decentralisatie. De decentrale overheden pakken de rol nog onvoldoende op. Die trend willen wij keren. We spreken alle overheden aan op de bijdrage die zij kunnen leveren aan de bescherming en versterking van onze waardevolle landschappen. Want zij kunnen het verschil maken. Maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en ondernemers werken daaraan mee.

6. Een aangenaam, herkenbaar landschap komt er niet vanzelf, het blijft niet vanzelf in stand. Een landschap moet je koesteren met beleid, beschermen met goede zorg en betrokkenheid van burgers. Een aangenaam landschap vraagt om leiderschap. Voortbouwend op een rijke en eeuwenoude traditie van landschapsontwikkeling, waarbij landschap het resultaat is van een integraal plan. Eén opdracht voor ons allemaal: koester en bescherm het landschap voor het welbevinden van alle Nederlanders en doe dat op een eigentijdse manier, samen met bewoners, buitengenieurs, boeren en bouwers.

Wij tekenen ervoor

Deze organisaties delen onze ambities voor het landschap:

NEPROM

Vereniging van Nederlandse Projectontwikkeling Maatschappijen (NEPROM) is in 1974 opgericht. Het doel van de vereniging: de samenwerking tussen overheid en ontwikkelaars bevorderen bij de totstandkoming van vastgoedprojecten.

NVTL

De Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur (NVTL) zet zich in voor de kwaliteit van de tuin- en landschapsarchitectuur in Nederland. Ze behartigt de belangen van het vakgebied op vele fronten, stimuleert de vakontwikkeling en brengt opdrachtgevers en bureaus met elkaar in contact.

VHG

Branchevereniging VHG behartigt de belangen van de ondernemers in het groen. Bij VHG zijn ruim 1.100 bedrijven aangesloten, die actief zijn in de aanleg en het onderhoud van particuliere tuinen, openbaar groen, dak- en gevelbegroening, interieurbeplanting en als boomspecialist. VHG wil namens de branche gespreks- en samenwerkingspartner zijn bij het verder verduurzamen van onze leefomgeving, waarin deze baten van groen al bij het begin van het planproces worden uitgewerkt en door professioneel aanleg en onderhoud worden gerealiseerd.

2 Landbouw en voedselvoorziening

Typisch Nederlands: volhoudbare landbouw, gezond voedsel

Wat was er eerst: de Nederlandse landbouw of onze karakteristieke natuur? Geen sector heeft de Nederlandse natuur en het landschap zo sterk bepaald als de landbouw. Het veelgeprezen veenweidegebied, de bloemrijke natte hooilanden: zonder landbouw waren ze er niet geweest. Na een periode waarin landbouwers en natuurliefhebbers elkaar uit het oog zijn verloren, groeien ze nu weer naar elkaar toe. En dat is nodig, hard nodig. Samen moeten ze zich gaan inzetten voor een transitie van megaformaat: naar een duurzaam productiesysteem. Met zorg voor de bodem- en waterkwaliteit, de natuur en het landschap. Dienstbaar aan de samenleving, tegen een eerlijke vergoeding, met goed werkende ketens van boer en tuinder naar supermarkt en consument.

Dit stellen wij voor:

1. De ministeries die voor landbouw, voedselproductie, gezondheid, onderwijs, natuur en de leefomgeving staan, nemen samen de verantwoordelijkheid om de transitie naar volhoudbare landbouw te stimuleren, te ondersteunen en te versnellen. Ze stellen daarvoor één integrale visie op en nemen daarin hun verantwoordelijkheid.

2. De overheid, de landbouwsector, natuurorganisaties en wetenschappers bundelen hun krachten en investeren hun kennis, ervaring en middelen in innovaties die de transitie mogelijk maken.
3. Agrarische ondernemers die zich inzetten voor natuurinclusieve landbouw, met aandacht voor een aantrekkelijk landschap, een gezonde

leefomgeving en een schoon milieu, krijgen daarvoor een eerlijke prijs. Agrariërs die maatschappelijke diensten leveren, zoals de bescherming van kwetsbare weidevogels of het beheer van bijzondere landschappen, verdienen een extra beloning.

4. Een gezonde bodem, schoon water, zuivere lucht: het zijn de fundamenten van de land- en tuinbouw, en de absolute voorwaarden voor gezond en veilig voedsel. Niet alleen de voorlopers, maar ook de middengroep en de jonge agrarische ondernemers gaan op dit gebied een grote sprong voorwaarts maken. Dat stimuleren we met investeringen in innovaties, kennisontwikkeling en onderwijs.

Het nieuwe efficiënt

De Nederlandse landbouw staat wereldwijd hoog aangeschreven. Onze productiesystemen zijn efficiënt, de opbrengsten uitzonderlijk hoog. Agrariërs uit de hele wereld komen naar ons land om hun kennis te vergroten. De intensieve landbouw heeft helaas ook een keerzijde gehad. Wat op korte termijn efficiënt leek, blijkt dat op lange termijn niet volhoudbaar. Het is in het belang van de agrariërs én van de rest van de samenleving om ervoor te zorgen dat emissies naar water en lucht van meststoffen, gewasbescherming, ammoniak en broeikasgassen zoveel mogelijk worden beperkt.

En dat gebeurt ook. Overal in het land experimenteren agrariërs met deze manieren van werken. Zij willen een goede opbrengst voor gezond voedsel en zoeken naar methoden die vele generaties vol te houden zijn. Met respect voor de natuur en het landschap. Zij willen zo produceren dat de samenleving waardering voor de agrariërs en het agrarische landschap houdt. Daar willen en mogen ze een goede prijs voor krijgen. Dát is het nieuwe efficiënt.

Wij tekenen ervoor

Deze organisaties delen onze ambities voor de landbouw:

LTO Nederland

LTO Nederland - het samenwerkingsverband van LTO Noord, ZLTO en LLTB - vertegenwoordigt bijna 50.000 agrarische ondernemers en maakt zich sterk voor hun economische en maatschappelijke positie. Met succes: dankzij de grote bijdrage die boeren en tuinders leveren aan de economie, de werkgelegenheid, het landschap en het milieu, is de meerwaarde van de Nederlandse land- en tuinbouw onmiskenbaar.

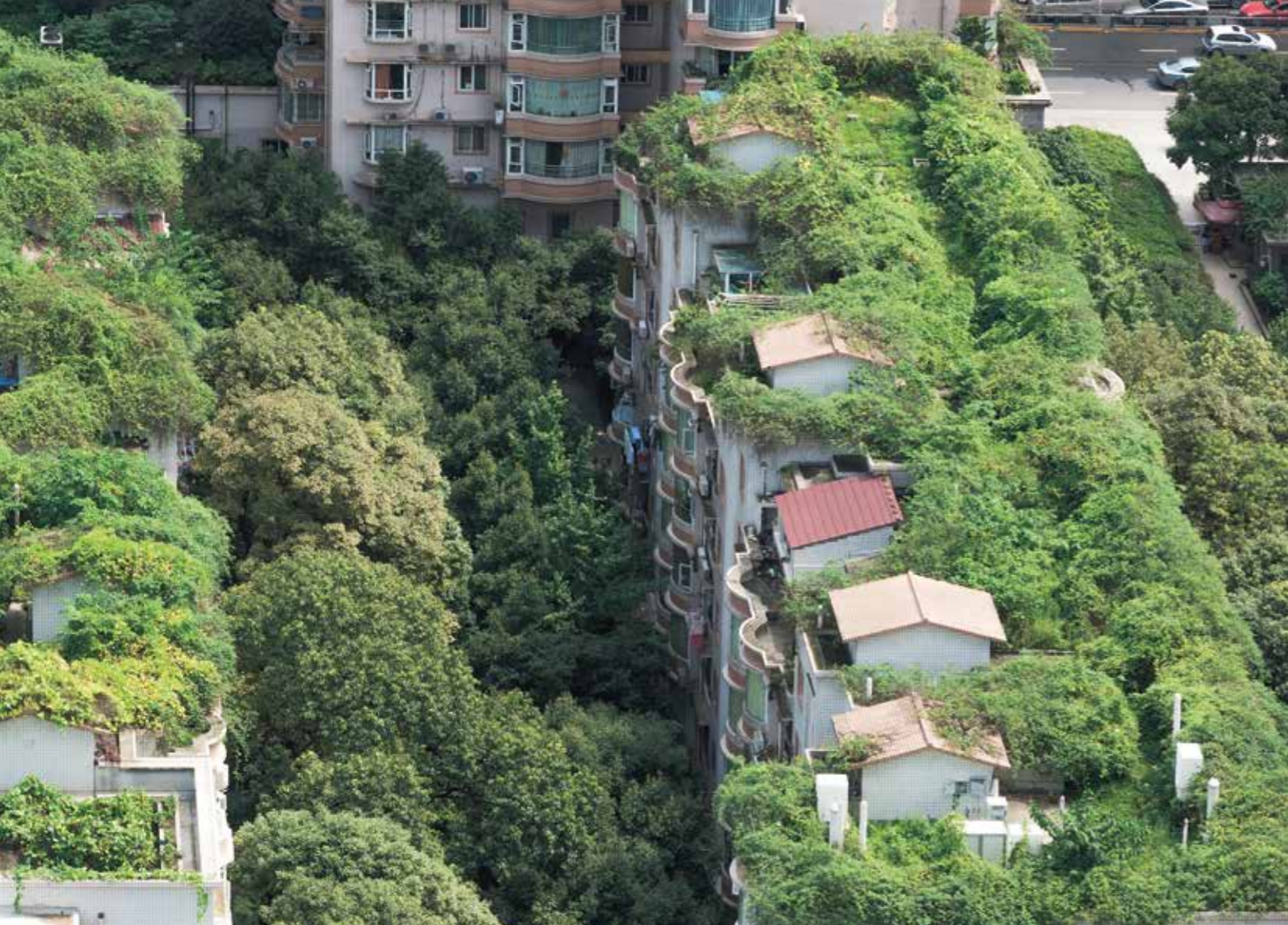
BoerenNatuur.nl

BoerenNatuur.nl is de landelijke vereniging van 40 agrarische collectieven, die samen een groot deel van het agrarisch beheer van natuur en

landschap in het buitengebied voor hun rekening nemen. Zo'n 8.000 boeren zijn hierbij aangesloten, samen zijn ze goed voor agrarisch natuurbeheer op 80.000 hectare. Deze ondernemers maken bewust de keuze voor landbouw met aandacht voor landschap, natuur en waterbeheer in hun bedrijfsvoering.

Louis Bolk Instituut

Louis Bolk Instituut is een onafhankelijk internationaal kennisinstituut ter bevordering van duurzame landbouw, voeding en gezondheid, met de natuur als kennis- en inspiratiebron. Het instituut draagt met praktijkgericht onderzoek en advies al meer dan 40 jaar concreet bij aan gezondheid en vitaliteit, een veerkrachtig voedselsysteem en een duurzame leefomgeving.

3 Natuur en biodiversiteit

Typisch Nederlands: koester het natuurlijk kapitaal

Het is ons natuurlijk kapitaal: de groene ruimte, de natuur en de grote variatie aan planten en dieren. Hoe klein ons land ook is, het is van immens belang voor watervogels die van heinde en verre in onze meren, rivieren en de Waddenzee komen bijtanken, overwinteren of broeden. Onze bossen en heidevelden zijn de groene longen van ons land. Het natuurlijk kapitaal heeft een waarde op zich, maar is ook het fundament van ons welzijn, een gezonde en aantrekkelijke recreatieve leefomgeving en economische welvaart. Alle reden om de Nederlandse natuur te beschermen en te koesteren. In de 'officiële' natuurgebieden van het Natuurnetwerk Nederland, maar ook in gezonde landbouwgebieden, in de stad, in de tuin en zelfs op het dak.

Dit stellen wij voor:

1. Nederland maakt volgens afspraak het Natuurnetwerk Nederland compleet en versnelt het tempo zodat het Natuurnetwerk in 2027 gereed is. Bestaande natuurgebieden worden daardoor robuuster en goed met elkaar verbonden. In het huidige tempo worden de afspraken niet gerealiseerd. We roepen het kabinet op voortvarender te zijn. Niemand heeft baat bij onduidelijkheid of onzekerheid in het buitengebied. Het Rijk verhoogt de jaarlijkse bijdrage door

€ 200 miljoen voor natuur en landschap aanvullend te investeren via het Provinciefonds.

2. Er wordt een biodiversiteitsladder ontwikkeld, in navolging van de CO₂-prestatieladder. Deze ladder stimuleert aannemersbedrijven om bij inschrijvingen voor ruimtelijke projecten extra maatregelen aan te bieden om de biodiversiteit te

verbeteren en negatieve gevolgen van het project te beperken boven op de wettelijk verplichte compensatie. De biodiversiteitsladder is bij uitstek een instrument dat kan worden ingezet door bedrijfsleven én natuurorganisaties om biodiversiteit te verbeteren.

3. Het nieuwe kabinet geeft meer ruimte aan burgers en bedrijven om te investeren in natuur, met nieuwe rendabele financieringswijzen, die fiscaal gestimuleerd worden. Dat levert meer budget op voor natuur en versterkt de betrokkenheid van mensen bij 'hun' natuurgebied. En ... het past in de trend die Natuurmonumenten ruim 100 jaar geleden inzette, toen zij met de opbrengst van obligaties haar eerste natuurgebied aankocht: het Naardermeer.
4. Er komt een ambitieus nationaal plan voor de bescherming van akker- en weidevogels, als gezamenlijke actie van het Rijk, agrariërs en natuurorganisaties. Het nieuwe kabinet maakt geld vrij voor de uitvoering.
5. Stedelijke natuur krijgt een impuls: over vier jaar is 25% procent van alle bestaande daken in de steden vergroend. Nieuwe daken zijn 100% groen. Het nieuwe kabinet en de grote steden investeren daarin.
6. Samen met alle betrokken partijen werkt het nieuwe kabinet aan een innovatief model voor natuurcompensatie. Bestaande regelgeving

wordt geflexibiliseerd, zodat verplichte compensatieopgaven buiten Natura 2000-gebieden minder versnipperd worden uitgevoerd, maar bijdragen aan grootschalig natuurherstel in nationale icoonprojecten. Zo zet natuurcompensatie echt zoden aan de dijk en worden bedrijven en overheden gemotiveerd.

Natuurnetwerk Nederland is de verantwoordelijkheid van ons allemaal.

We hebben de afgelopen jaren mooie successen geboekt met de natuur in Nederland. De otter is definitief terug in de Nederlandse wateren, de eerste kraanvogels hebben weer in ons land gebroed.

We werken hard aan de realisatie van het Natuurnetwerk. Toch moet er een tandje bij. Want tegenover deze winst staat een fors verlies van biodiversiteit, met name in agrarisch gebied. Wat nodig is voor het beschermen van ons natuurlijk kapitaal is klip en klaar: het Natuurnetwerk compleet maken en de natuur van het agrarisch gebied en in de steden veel robuuster maken. De overheid speelt een cruciale rol als hoeder van

het natuurbelang. Zij kan ervoor zorgen dat de natuur een factor van belang is te midden van alle andere krachten die een beroep doen op de schaarse ruimte. Maar de overheid staat er niet alleen voor. Iedereen heeft belang bij gezonde, rijke, robuuste natuur: natuurorganisaties, boeren, bedrijven, recreatieparken of -ondernemers, banken en bewoners. Iedereen is er verantwoordelijk voor.

Wij tekenen ervoor

Deze organisaties delen onze ambities voor natuur en biodiversiteit

Advin

Advin is een advies- en ingenieursbureau dat al meer dan 25 jaar actief is in de Nederlandse bouwsector. Vanuit een pragmatische en multidisciplinaire aanpak is Advin actief binnen de markten verkeer, infrastructuur, industrie, energie, gebied en gebouwen.

Naturalis

Naturalis wil biodiversiteit beschrijven, begrijpen en verklaren voor het welzijn van de mens en voortbestaan van de aardse natuur. Dat doet Naturalis door collectiebeheer, onderzoek, kennisdeling en dialoog.

Landal GreenParks B.V.

Landal GreenParks beschikt over ruim 80 parken in 9 landen met meer dan 13.700 accommodaties midden in de natuur. Landal GreenParks onderscheidt zich door het open karakter van de parken. De begrippen rust, ruimte en natuur zijn de belangrijkste karakteristieken van de parken en tevens de belangrijkste beweegredenen waarom gasten voor Landal kiezen. Landal GreenParks voelt zich nauw verbonden met de naaste omgeving en maakt zich sterk voor de natuur, de gast en de samenleving.

4 Klimaat en water

Typisch Nederlands: de natuur als bondgenoot bij klimaat- en wateropgaven

Het slechte nieuws: ons laaggelegen Nederland is buitengewoon kwetsbaar voor klimaatverandering. Het goede nieuws: wij zijn als geen ander land in staat om daar slimme oplossingen voor te vinden. Met de Oosterscheldekering liet Nederland de wereld al zien dat waterveiligheid en natuur heel goed samengaan. Nu, bijna een halve eeuw later, lopen we opnieuw voorop. 'Bouwen met de natuur' is een typisch Nederlandse uitvinding: zet de natuur in als bondgenoot in de strijd tegen te veel of te weinig water. Vang het water op in klimaatbuffers, houd het vast in natte natuur. Maak de kust robuust door ruimte te geven aan een dynamische duinenzone. Geef meer ruimte aan natuurlijk getij in de monding van Rijn en Maas. Made in The Netherlands. Deltaproof.

Dit stellen wij voor:

1. Nederland kiest voor 'Bouwen met Natuur' bij ruimtelijke opgaven op ieder gebied: waterveiligheid, droogte, hitte, stedenbouw, landbouw, drinkwatervoorziening, recreatie. We benutten de diensten van het ecosysteem om tot duurzame, efficiënte en mooie oplossingen te komen. Tegelijkertijd wordt het ecosysteem zelf ook

sterker. De overheden stimuleren en faciliteren. Maatschappelijke organisaties, bedrijven en kennisinstellingen experimenteren en innoveren.

2. Het Deltaprogramma en het Deltafonds richten zich mede op natuurinclusieve oplossingen voor

waterveiligheid en zoetwater. Dat levert niet alleen duurzame oplossingen op, maar ook aantrekkelijke landschappen, nieuwe recreatiekansen voor alle Nederlanders en een uniek vestigingsklimaat. En ook: een innovatieve aanpak die Nederland wereldwijd kan vermarkten. "Bring in the Dutch!".

3. Onze grootste zoetwatervoorraad, het Marker- en IJsselmeergebied, wordt schoner, robuuster en beter beleefbaar met de aanleg van de Marker Wadden in het Markermeer. Een enorme impuls voor de kwaliteit van Nederland! Het nieuwe kabinet draagt €90 miljoen bij aan deze integrale

oplossing. Een investering waar een groot deel van Nederland profijt van heeft, in de vorm van duurzaam schoon drinkwater, betrouwbare waterberging, een aantrekkelijke recreatiegebied en een plezierig vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven. Een sterk staaltje van bouwen met de natuur.

4. Flexibiliteit geeft stabiliteit. Dat geldt bij uitstek in het getijdengebied. Het natuurlijke getij krijgt meer ruimte, om het aanpassingsvermogen van onze kust te vergroten. De Haringvlietsluizen gaan op een kier. Zoet en zout water gaan weer vloeiend in elkaar over. We gaan het goed volgen

en blijven leren hoe we de verbinding tussen de zee en onze rivieren kunnen herstellen en versterken.

Oplossingen waar we trots op zijn

Klimaatverandering en waterveiligheid stellen de wereld voor grote opgaven. We kunnen het ontkennen of er wakker van liggen. Maar juist Nederlanders zijn in staat er iets aan te dóen. Wij hebben het waterbeheer in ons DNA. Wij hebben het geld, de kennis en de creativiteit om met vernieuwende denkwijzen en technieken te komen. Dat hebben we keer op keer bewezen.

'Bouwen met de Natuur' is een typisch Nederlandse oplossing voor de grote klimaat- en watervraagstukken van deze tijd. Een oplossing die inspeelt op een inzicht dat wereldwijd breed gedeeld wordt: als we nog lang en gelukkig op deze planeet willen blijven leven, moeten we niet ten koste van de natuur maar mét de natuur leren bouwen. *Building with Nature* is het buitenland al aan het veroveren. En daar kunnen we alleen maar trots op zijn.

Wij tekenen ervoor

Deze organisaties delen onze ambities voor klimaat en water:

Ecoshape

Ecoshape is de stichting die het publiek-private innovatieprogramma Building with Nature uitvoert. Aannemers, ingenieursbureaus, kennisinstellingen, overheden en NGO's ontwikkelen in Ecoshape samen nieuwe kennis over Building with Nature: waterbouw met gebruik van natuurlijke materialen en de krachten en interacties in het natuurlijk systeem.

ING Bank

Klimaatverandering stelt ons wereldwijd voor ongekende uitdagingen. Ook voor banken is hier een rol weggelegd. ING is al sinds 2007 klimaatneutraal, maar de grootste impact zit in de kredietverlening die de bank verstrekt. ING kan als bank de overgang bevorderen naar een groenere economie met een kleinere CO2-voetafdruk. Daarom investeert ING op grote schaal in windenergieparken, zonne-energie en de productie van aardwarmte, en bouwt de bank financieringen in kolencentrales en kolenmijnen verder af. Samen met maatschappelijke partner Natuurmonumenten zet ING concrete stappen dicht bij huis, zoals in de financiering van de Marker Wadden.

5 Participatie

Typisch Nederlands: stimuleer de maatschappelijke energie

De participatiesamenleving is in Nederland al lang begonnen. In geen land ter wereld is de steun voor goede doelen zo massaal. Steeds meer mensen zetten zich in om ons land groener te maken, alleen of met een groep. Zo stonden maar liefst 108.000 Baywatchers op na een oproep om de kust te beschermen. In de steden voltrekt zich in rap tempo de Rooftop Revolution, waarbij bedrijven en bewoners de daken groener, aantrekkelijker en klimaatbestendig maken. Dankzij het initiatief S(up)port for Nature van NOC*NSF kunnen sportevenementen plaatsvinden zonder dat er schade aan natuurgebieden plaatsvindt. Sterker nog: de natuur wordt er beter van. Mensen weten immers wat ze belangrijk vinden. Groepen bewoners zamelen zelf geld in om natuur aan te kopen en te beheren. Grote aantallen vrijwilligers zetten zich in voor natuur- en landschapsonderhoud. Enthousiaste, gedreven mensen maken in ons land het verschil, zeker op het gebied van natuur en landschap. Zij verdienen daarbij hulp in de vorm van kennis, geld, verbindingen en een overheid die faciliteert en mogelijk maakt. En het recht om taken van de overheid over te nemen: het 'right to challenge'.

Dit stellen wij voor:

1. Alle Nederlanders krijgen het 'right to challenge': een maatschappelijke organisatie of groep bewoners kan de overheid uitdagen om een bepaalde taak aan hen over te dragen, omdat zij het anders, beter, slimmer en goedkoper kunnen doen. Denk aan de aankoop van een natuurgebied of het beheer van een stadspark. Het heeft zijn kracht bewezen in het Verenigd Koninkrijk.

2. Er komt een Rijksadviseur Natuur en Buiten Beleven, mét budget. De Rijksadviseur stimuleert Nederlanders om te genieten van de natuur en de buitenruimte en deze te versterken - en bevordert het besef van mede-eigenaarschap van mensen bij natuur en landschap.

3. Burgerparticipatie is niet altijd eenvoudig. Probeer de weg maar eens te vinden in ambtelijke molens en juridische regels. Daarom gaat een denktank van NGO's 'burgerbewegingen' ondersteunen met een netwerk en kennis. De denktank verbindt burgerinitiatieven met beleidsmakers of specialisten en wijst de overheid op wensen van burgers.

4. Wij – maatschappelijke organisaties, burgerbewegingen, bedrijven en betrokkenen – zien het belang van actieve en betrokken burgers bij besluitvorming over de publieke ruimte. Burgerinitiatieven verdienen het om, met name in de startfase, gesteund en gefaciliteerd te worden. Gezamenlijk wordt onderzocht welke middelen hiertoe voorhanden zijn of ontwikkeld kunnen worden. Een van de opties waarnaar wordt gekeken is een fonds om initiatiefnemers van burgerinitiatieven te ondersteunen en te stimuleren, vooral bij de vaak moeilijke start.

5. Nederland heeft een sterk maatschappelijk middenveld dat het verdient om gekoesterd te worden. Goede doelen loterijen dragen jaarlijks € 500 miljoen bij aan goede doelen, sport en

cultuur. Hiermee worden duizenden maatschappelijke initiatieven mogelijk gemaakt. Het volgende kabinet stelt via wet- en regelgeving veilig dat fondsenwerving voor de samenleving een van de hoofddoelstellingen wordt van het kansspelbeleid, doordat loterijen een substantieel deel van hun inleg bijdragen aan de samenleving.

Laat burgers het verschil maken

De Nederlandse overheid wil een participatie-samenleving, de burgers doen het al. De overheid houdt daarbij wel een rol, zij kan niet afwachten en toekijken. Burgers die kansen zien om zelf hun leefomgeving te verbeteren, moeten daar tenslotte ook de ruimte, de mogelijkheden en de middelen

voor krijgen. Dat vraagt van de overheid dat zij kan loslaten en taken overdraagt aan burgers als zij het beter kunnen. In het Verenigd Koninkrijk hebben burgers daarom het right to challenge gekregen. Nederland volgt dit inspirerende voorbeeld.

Een grote groep mensen staat te popelen om mee te werken aan natuur, landschap en duurzame voedselvoorziening. De energie in de samenleving is groot. Burgerparticipatie is een fantastische manier om Nederland groen, mooi en schoon te maken en te houden. Daar moeten we gebruik van maken.

Wij tekenen ervoor

Deze organisaties delen onze ambities voor onze leefomgeving:

ANWB

De Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB is een vereniging die met een unieke mix van maatschappelijke en dienstverlenende activiteiten de belangen van haar leden behartigt op het gebied van mobiliteit, vakantie en vrije tijd. Bij dat werk wil de ANWB een bijdrage leveren aan een duurzame ontwikkeling van de samenleving.

NOC*NSF

NOC*NSF de federatie van sportbonden die samen staan voor een open, gezonde, aantrekkelijke, pluriforme en verantwoordelijke sportbranche, die toegankelijk is voor iedere Nederlander. NOC*NSF realiseert haar doelstellingen door gerichte ondersteuning, onderlinge samenwerking en belangenbehartiging van de aangesloten sportbonden.

Colofon

maart 2017

Natuurmonumenten
Noordereinde 60
1243 JJ 's-Graveland
Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
natuurmonumenten.nl

Projectbegeleiding: Kirsten Haanraads, Anna Herweg, Public Affairs
Eindredactie: Renske Postma, Met Andere Woorden
Opdrachtgever: Bjørn van den Boom
Beeldredactie: Stefan Claessens
Vorm en opmaak: Sjansen Design BNO
Drukkerwerk: Klomp Offsetdrukkers B.V., Amersfoort

Beeld

Cover: Natuurmonumenten / Marten van Dijl, P3 Natuurmonumenten / Annemie Lauvenberg, P4 Natuurmonumenten / Erik Buis, P6 Natuurmonumenten / Geurt Besselink, P8 Natuurmonumenten / Martin van Lokven, P10 Natuurmonumenten / Maarten van de Ven, P12 Natuurmonumenten / Rob Doolaard, P13 Natuurmonumenten / Erik Buis, P14 Natuurmonumenten / Geurt Besselink, P16 iStock, P17 Natuurmonumenten / Nel Appelmelk, P18 iStock, P20 Natuurmonumenten / Stefan Claessens, P22 Natuurmonumenten / Martin van Lokven, P23 Natuurmonumenten / John Gundlach, P24 Natuurmonumenten / Alje Zandt, P26 Natuurmonumenten / Andries de la Lande Cremer, P27 Natuurmonumenten / Andries de la Lande Cremer, P28 Natuurmonumenten / Stefan Claessens

